

İSTİHBARAT VE DIŞ POLİTİKA İLİŞKİSİ: ABD İSTİHBARAT TOPLULUĞU İNCELEMESİ¹

Mehmet ŞENCAN

Murat TINAS

Dr. Öğr. Üyesi, Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü
muratinas@gmail.com

Abstract

This paper scrutinizes the relationship between intelligence and foreign policy based on the analysis of the US intelligence community and its foreign policy. US intelligence community is composed of 16 specific agencies which are institutionalized based on the principle of functional distribution based on specialization. This study tries to answer some questions on the nexus of foreign policy and intelligence: What is the role of intelligence agency in foreign policy making? How can an intelligence agency contribute to an efficient foreign policy? How does the relationship between foreign policy decision makers and intelligence agencies function in the US case? In doing so, this study analyses the nexus between US foreign policy making process and the US intelligence community thorough evaluating the Cuban Missile Crisis, Vietnam War, Gulf War and the invasion of Iraq. In its analysis, this study is based on some primary sources of related institutions as well as the academic literature.

Keywords: The United States, Intelligence Community, Intelligence, Foreign Policy

¹ Bu çalışma, Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü İstihbarat Araştırmaları Yüksek Lisans Programı'nda 2019'de savunulan aynı başlıklı yüksek lisans tezinin güncelleştirilerek geliştirilmesiyle hazırlanmıştır.

Özet

Çalışmanın konusunu ABD istihbarat topluluğu incelemesi bağlamında istihbarat ve dış politika ilişkisi oluşturmaktadır. ABD istihbarat teşkilatının yapısal organizasyonu uzmanlığa dayalı fonksiyonel görev dağılımı bağlamında oluşturulmuştur. Bünyesinde yer alan 16 istihbarat teşkilatının koordinasyon ve eşgüdümünden sorumlu bir çatı organizasyon vardır. Çalışmada “Dış politikada küresel ve çevresel etmenler doğrultusunda uygun kararların alınabilmesi için istihbarat teşkilatlarının rolü nedir? Bir istihbarat topluluğu dış politika etkinliğini sağlamaya yönelik nasıl hareket eder? ABD istihbarat topluluğunda bu işleyiş nasıldır?” sorularına cevap aranmaktadır. Bu amaçla Küba Füze Krizi, Vietnam Savaşı, Körfez Savaşı ve Irak Müdahalesi gibi vaka analizleri üzerinden ABD istihbarat topluluğu ve ABD dış politikası ilişkisinin somutlaştırılması sağlanmaktadır. Analizlerde bahse konu kurumların yayınladığı birincil kaynakların yanı sıra akademik literatürden de faydalanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Amerika Birleşik Devletleri, İstihbarat Topluluğu, İstihbarat, Dış Politika

Giriş

İstihbarat kavramsal olarak eski çağlardan beri kullanılan bir enformasyon edinme ve bunu kullanma aracı olmasının yanında farklı kişiler tarafından farklı tanımlar içinde kullanılmaktadır. Her bir tanım, istihbaratın politika yapıcılarının etrafında dönen politik dünyayı bilmelerine ve şekillendirmelerine yardımcı olması üzerinde durmaktadır (Warner, 2009: 16). İstihbarat aynen geçmişte olduğu gibi bugün de dış politika yapım sürecinde başat bir rol oynamaktadır. Dış politika yapım sürecinde dikkatlerin toplandığı nokta olan belirsizliğin yok edilebilmesi, politika yapıcılarının en büyük sorunsalı olarak görülmektedir. Belirsizliğin ve bunun neden olacağı sorunların giderilmesi bağlamında istihbaratın önemli bir yeri bulunmaktadır. Bu durum istihbaratın gelecek hakkındaki belirsizliği, sağladığı bilgiler ve kurgulamalar ile giderebilme özelliğinden kaynaklanmaktadır. Bundan dolayı istihbarat ve dış

politika birbiriyle bağımlı ve birbirini destekleyici hareket eden kavram olarak belirlemektedir.

Arı (2014: 203), küreselleşmenin güvenlik algısına ve dolaylı olarak uluslararası ilişkilere etkisini anlatırken devletler düzeyindeki ilişkilerin Soğuk Savaş döneminden farklı olduğunu ve bu ilişkilerin bütününe ideolojik, etnik veya ekonomik güdüler çerçevesinde olmadığını vurgulamaktadır. Bunun yerine çoklu diyalog diplomasisi ve bilgi çağının ana unsuru olan istihbari faali-yetlerin çerçevesinde savaşız sorunlarla başa çıkabilme ortamının varlığından söz etmek gerekmektedir. Bunun en önemli nedeni, mücadele alanının eskide olduğundan daha fazla genişlemiş olmasıdır ve böylelikle dış politika yapımı ve istihbarat ilişkisi çok taraflı, çok boyutlu, çok değişkenli bir alanda varlığını sürdürmektedir.

İstihbarat kurumlarının organizasyon yapısını, dış politikayı nasıl şekillendireceği ile alakalı bir mefhum olarak görmek mümkündür. Devletler dış politikalarını oluşturma ve yeniden tanımlama konusunda, sadece 21'inci yüzyılın deneyimlerinden değil bunun yanında kendi vizyonları, çevrelenmiş bölgesel sınırları ve kültürel potansiyelleri çerçevesinde ortaya koyacakları aktivitelerden yararlanmaktadırlar. Çağın getirdiği küreselleşme akımına uyum sağlamak isteyen devletlerin, hem ulusal hem uluslararası arenada siyasal ortamın hızla kabuk değiştirdiğini unutmaması gerekmektedir (Nye ve Welch, 2011: 432). Bu çerçevede küresel siyasi ortamın her an bir değişime sebep olabilecek yapısının politika yapıcılarının önüne sunulması ve buna göre dış politika yapım sürecinin şekillenmesi iki önemli argüman olarak ortaya çıkmaktadır. Bu kırılgan ve esnek yapının üzerinde istihbarat topluluğunun organi-zasyon yapısı dış politika yapım süreci sonunda elde edilecek kazanımlar açısından büyük bir önem arz etmektedir.

İstihbarat-dış politika ilişkisini analiz eden bu çalışma, öncelikle istihbarat ve dış politika kavramlarını tanımsal olarak ele almakta ve istihbaratın yenilenen tanımını değişen uluslararası ilişkiler düzeninde değerlendirmektedir. İkinci bölümde ABD dış politika

yapımının kurumsal sistemi ve dış politikayla ilgili istihbarat birimlerine yer verilmektedir. Son bölümde ise ABD istihbarat topluluğu ve dış politika arasındaki ilişkinin hangi yörengede ilerlediği olay incelemeleri marifetiyle sunulmakta ve analiz edilmektedir. Bahse konu çerçevede eldeki çalışma, istihbarat topluluğu ve dış politika yapımının birbirlerini etkilediği ve desteklediği bakış açısına açıklık getirmektedir.

İstihbarat ve Dış Politika İlişkisi

Uluslararası ilişkiler sürekli değişim içinde gelişen ve sadece ülkeleri değil çeşitli devlet-dışı organizasyonları da içine alan bir sistemi ihtiva etmektedir. Uluslararası sistemin ana unsurları ortaya konulurken yapılan tartışmalarda Soğuk Savaş sonrası çok boyutlu ve çok kutuplu bir düzen ve hatta düzensizlik vurgusu öne çıkmaktadır. Bu karmaşık yapının en önemli sebebini Emekler (2017: 59), Soğuk Savaş'tan sonra uluslararası sistemde ve alt-sistemlerde ortaya çıkan güç boşluğu neticesinde oluşan jeopolitik belirsizlikle açıklamaktadır. Devletlerin ülkeleri dışındaki belirsizliğe cevap bulmasının bir aracı olan istihbarat faaliyeti ise yeni durumda genişleyen bir çerçevede yeni tanıma ihtiyaç duymaktadır.

Her yeni yüzyıl paradigmat gelişmesini ve aksiyomlarını bir önceki yüzyılda var olan gelişmelerin ve tecrübelerin ışığında oluşturmaktadır. Tarih boyunca dünya üzerindeki devletler hep bir var olma ve varlığını sürdürme mücadelesi içerisinde olmuştur. Bu mücadelede yer alan faaliyetlerin en önemlilerinden biri istihbarat olarak belirtilmektedir (Küçükylmaz, 2019: 91). Bilgi anlamındaki istihbarat, insanlık tarihi kadar eskiye dayanmaktadır ve 19'uncu yüzyıl ortalarına kadar kurumsal manada çok fazla uzmanlaşma yoluna gitmemiş olduğu görülmektedir (Herman, 1996: 15). 21'inci yüzyılın gerek ekonomik gerek siyasal çerçevesi anlamında bir önceki yüzyıldan farklı bir yapıda seyir göstermesinin en önemli sebeplerinden biri bilginin dolaşımının çok daha hızlı ve anlamsal olarak daha farklı bir boyuta ulaşması olarak görülmektedir. Bu yüzyılın siyasal sistemini anlayabilmek için yeni değişkenler

kümesine ihtiyaç vardır. Değişkenlerin ana hatlarından biri olan bilginin kullanımı ve değerlendirmesinin siyasal anlamda aktörlerinden birisi istihbarattır ve bu anlamda siyaset yapımındaki önemi eski yüzyıllara göre artmaktadır.

İstihbarat faaliyetini tarihsel perspektif içinde sadece haber alma ve bu alınan habere göre hareket edilmesi olarak görmek, günümüz gelişmiş istihbarat topluluklarının başarılı faaliyetlerini göz ardı etmek anlamına gelmektedir. Bundan dolayı bilginin elde edilmesi kadar onun değerlendirilmesi, yorumlanması ve kurgulanması günümüzdeki istihbarat kavramının fonksiyonunu anlamlandırmak adına büyük önem arz etmektedir. İstihbaratın sadece bir casusluk ya da haber alma faaliyeti biçiminde değil, bunların yanında bilginin kullanımı, işlenen bilgiden yeni bilgilerin üretimi ve yeni kurgulamaların oluşturulması, günümüzün güvenlik politikalarının ihtiyaç duyduğu bir tanımlamadır.

İstihbarat geleceği görebilme, başka bir söylem ile belirsizliği yok etme ve kurgulayabilme işlemidir. Bu iki işlem istihbaratın tanımını, kurumsal yapılanmasını ve faaliyet alanlarını düzenlemek ve güncellemek için pusula olurken aynı zamanda istihbarat kelimesine hem etimolojik hem de antropolojik açıdan kullanılabilir verimli bir bütünlük sağlamaktadır. Öte yandan istihbaratın tanımını bilgi edinme ve bilgiyi kullanma anlamındaki faaliyetler alanına indirmek ise istihbaratın en önemli amacı olan geleceğin belirsizliğini ortadan kaldırma ve bilgiden bilgi üretebilme işlemi saf dışı bırakmak anlamına gelmektedir. Bu durum ise istihbaratın dış politika yapım sürecine ve karar alma mekanizmasına olan katkısının azalması anlamına gelmektedir. Çünkü dış politika yapımının ve karar alma mekanizmasının temeli belirsizliği yönetmek çerçevesinde kurgulanmaktadır. Sorunları anlamak ve onlarla yüzleşmek için belirsizliğin ortadan kaldırılmasının en önemli metodu olası sonuçlar için senaryolar oluşturmaktır (Friedman ve Zeckhauser, 2012: 834).

İstihbarat kavramının tanımını yaparken günümüz çok boyutlu operasyonel çevreleri içinde beş önemli tema bulunmaktadır:

Toplama, işleme, değerlendirme, yorumlama ve kurgulama (McDowell, 2009: 11). Kelime anlamı itibarıyla birçok anlamda kullanılabilir olan istihbarat kavramının, kullanım tercihinin aynı zamanda pratikteki kurumsal yapılanmayı da şekillendireceğini ifade eden McDowell (2009: 11) salt bir işlem ve faaliyet anlamıyla bir istihbarat işinden bahsedebileceği gibi; istihbaratı bilgi işleminin son çıktısı anlamıyla 'geliştirme, benimseme ve üretme' olarak yeniden tanımlamanın da mümkün olduğunu ileri sürmektedir. Çok boyutlu operasyonel çevreleri, ulusal ve uluslararası düzeyde, devletlerin sınırları içinde ve ötesinde kültürel, ekonomik, siyasal, teknik vb. etkinlikleri çerçevesinde düşünmek gerekmektedir. Yukarıda maruz tartışmalar ışığında bu çalışmada istihbarat, çok boyutlu operasyonel çevrelerde, açık ve gizli kaynaklardan toplanan bilgileri, hammadde gibi yeniden işleme koyarak değerlendirme ve yorumlama yoluyla ilk uç ve son uç arasında bağlantılı ve kurgulanabilir yeni bir paradigmal gerçeklik oluşturabilme işlemi olarak tanımlanmaktadır.

Dış politika, klasik olarak uluslararası sistemde devletler tarafından yürütülen resmi dış ilişkilerin toplamı olarak tanım bulmaktadır (Sönmezoglu, 2014: 5). Klasik tanımlar aktör olarak devlet üzerine yoğunlaşsa da uluslararası ilişkiler çok boyutlu ve çok aktörlü bir düzlemi içinde barındırmaktadır. Dış politika analizi, aktörlerin nasıl karar aldıklarını ve diğer yabancı çevrelerle ve kuruluşlarla nasıl ilişki kurduklarının daha iyi anlaşılabilmesi için olanaklar sunmaktadır. Siyasetin uluslararası ve karmaşık bir boyutu olduğunun kabulü bu disiplinin kendisi kadar eskiye dayanmaktadır (Heywood, 2012: 176). Breuning (2007: 16), dış politika karar alma sürecine odaklanarak kararların hangi unsurlar çerçevesinde alındığını ve bu kararların uygulanabilirliği üzerinde durmaktadır. Dolayısıyla dış politikanın gerek tanımını gerek etkilendiği faktörleri göz önüne alırken üzerinde durulması gereken önemli konuların başında dış politika mefhumunun ulus ötesi bir yapıyı barındırması gelmektedir. Tanımsal anlamda geniş alanlar/disiplinler bütününe ihtiva etse bile dış politikanın

çerçevesinin diplomasi, ticaret, işbirlikleri, savunma, kültür ve istihbarat gibi konuların bazında oluştuğu görülmektedir.

Dış politikanın vazgeçilmez unsuru olan istihbarat, sadece bilginin edinimi olarak kullanılmamaktadır; bunun yanında bilginin yeniden üretimi ve kurgulanması yoluyla dış politika ve dolayısıyla güvenlik denklemlerine işlerlik katmaktadır. 21'inci yüzyıla beraber bilgisel faktörlerin artması istihbarat ve dış politika mefhumlarını birbiriyle bağdaştırmayı zorunlu kılmıştır. Böylelikle dış politika ve istihbarat ilişkisi uluslararası ilişkilerin önemli çarklarından birini oluşturmaktadır. Dış politika yapım sürecinin istihbarat kurumları ile birbirini destekler şekilde ilerlemesi doğru politika hamleleri için bir ön dayanak olarak kabul bulmaktadır. Gerçek bilgiye ulaşılması ve istihbarat mekanizmasının iyi çalışması dış politika anlamında iyi sonuçların doğmasını garanti etmese de kötü bir istihbarat mekanizmasının kötü dış politika sonuçlarına sebep olma olasılığının çok daha fazla olduğu düşünülmektedir.

Sonuç olarak, 21'inci yüzyıl uluslararası ilişkileri çok boyutlu ve kutuplu bir sistem içinde varlığını sürdürmektedir. Ingram (1998: 40)'ın dile getirdiği gibi soğuk Soğuk Savaş sonrasında bilginin hem kendisi hem de kullanımı anlamında faaliyetlerin yoğun bir şekilde önemi artmaktadır. İstihbarat ve dış politika ilişkisi 21'inci yüzyılın temel değişkenlerini şekillendiren bir unsur olan küreselleşmenin etkisiyle birbiriyle gayri ihtiyari yoğun bir etkileşim sürecine maruz kalmaktadır. Böylelikle dış politika karar alıcıları ve istihbarat kurumları arasındaki ilişkinin yoğunlaştığı görülmektedir ki bu durum istihbarat ve dış politikanın birbirini etkileyen, destekleyen ve tamamlayan faaliyetler olması sonucunu doğurmaktadır.

ABD'de Dış Politika Yapımı ve İstihbarat Topluluğu

ABD dış politikası ve istihbarat topluluğu ilişkisinin temellerini bu iki unsurun kurumsal yapıları oluşturmaktadır. Bu nedenle bu bölümde öncelikle dış politika yapımı süreçleri ve temel aktörler özetle ortaya konulmakta, sonrasında dış politikayla ilişkisi çerçevesinde istihbarat topluluğunun kurumsal yapısı ve teşkilatlanma ilkeleri ele

alınmaktadır. Çalışmanın konusu itibarıyla iki kurumsal yapı da istihbaratın dış politikada karar alma mekanizmasında rolü ve etkisi bağlamında incelenmektedir.

ABD Dış Politika Yapımı

Devletlerin dış politika mefhumunun tarihî, coğrafi ve jeopolitik unsurlarından bağımsız bir şekilde oluşturulması mümkün değildir. ABD dış politika yapısı ele alındığı zaman bu unsurların göz önünde bulundurularak analiz yapılması doğru olmaktadır. Çünkü her devletin dış politikası öncelikle kendi varoluş mantığının bir türevi olarak belirlemektedir (Sanberk, 2005). Dış politika yapım süreci dış politikanın yörüngesini belirlemede en önemli unsurların başında gelmektedir. Bu sürecin gidişatını etkileyen içsel ve dışsal faktörlerden bahsedilebilmektedir. ABD özelinde içsel faktörleri karar alma sürecindeki aktörler, dışsal faktörleri ise etki grupları oluşturmaktadır.

Karar alma mekanizmasının ana unsurları ve aktörleri arasında anayasal düzen, yasama, yürütme organları bulunmaktadır. Bunların dış politika ile olan ilişkilerine bakıldığında yasal çerçevede ve teamüller ile oluşan bir düzenin olduğu görülmektedir. İstihbaratın dış politika konusundaki en önemli etkisi karar alma mekanizmasında görülmektedir ve istihbaratın dış politika etkinliği karar alıcıların algıları, olay tanımlamaları ve ideolojileri çerçevesinde istihbarata atfettikleri öneme bağlı olarak etkili olabilmektedir (Öztop, 2016: 54). Dış politika ile ilgili kurumların fonksiyonel olarak dış politika denklemindeki yerleri bazında sınıflandırılarak analiz edilmesi, dış politika karar alma mekanizmasının nasıl bir düzlemde çalıştığını somutlaştırmaktadır. İlgili kurumları üç başlık altında incelemek mümkündür: Başkan, Yürütme Kurumları ve Kongre. ABD anayasal düzeninde yürütme organı Başkan'ın uhdesinde toplansa dahi Başkan ve yürütme kurumlarını ayrı başlıklar altında incelemek, dış politikayı politika girdi ve çıktı süreci olarak görmek bağlamında önem arz etmektedir. Dışişleri, Savunma ve Ülke Güvenliği Bakanlıkları Başkanlığın bünyesinde dış politikaya yardımcı olan yürütme kurumları olarak yer almaktadır.

ABD Başkanı, dış politikayı kurumlarla birlikte yürütse de onların kişilikleri, kararlılıkları ve liderlik tipolojilerinin dış politikada sonuç almada etkisi bulunmaktadır ki bu da başkanların dış politika yapımındaki önemini ortaya koymaktadır (Ambrose, 1991: 120). Bu tipolojilerin aynı zamanda başkanların kongre ve yürütme kurumları ile olan ilişkilerinin yörüngesini de belirlemesi bağlamında incelenmesi gerekmektedir. Yürütme kurumları başkanın uhdesinde toplanmaktadır ve doğrudan başkana karşı sorumlulukları bulunmaktadır. Bu kurumlar, dış politika yapım sürecinde önemli girdilerin yürütmenin başı olan başkana sunulmasında ve politikaların uygulanmasında önemli birimler olarak dikkat çekmektedir. Yürütme kurumları olarak Dışişleri Bakanlığının görev alanları arasında uluslararası güvenlik, diplomasi, insan hakları, ticari ilişkiler ve enerji politikaları yer alırken Savunma Bakanlığı askeri operasyonlardan sorumludur. Son olarak Ülke Güvenliği Bakanlığı ise terörizm ve ekonomik güvenlikten sorumludur. Kanun koyucu olarak kongrenin dış politika anlamında önemli yetki ve görevleri bulunmaktadır. Bu çerçevede mali kaynak oluşturma, savaş ilanı ve uluslararası anlaşmaları onaylama gibi üç önemli fonksiyonu vardır (www.congress.gov, 2020).

Etki gruplarının önemi, dış politika yapım sürecinin ve içeriğinin çok yönlü ve çok taraflı olmasından kaynaklanmaktadır. Farklı dönemlerde dış politikanın meşgul olduğu konunun muhtevasına ilişkin olarak etki grupları içinde öne çıkan unsurların çeşitliliğinden söz etmek mümkündür (Sönmezoğlu, 2014: 165). Etki gruplarının en başında gelenler arasında lobi faaliyetleri, medya ve baskı grupları yer almaktadır. Bu unsurlar dış politikanın sadece karar alma mekanizmasındaki aktörler tarafından yapılmadığının bir göstergesi olarak dış politika yapımına müdahil olabilmektedirler. Lobi, “dış politikanın yönlendirilmesi bağlamında bir araya gelmiş örgütlerden ve bireylerden oluşan gevşek bir koalisyon” olarak tanımlanmaktadır (Mearsheimer ve Walt, 2007: 5). ABD siyasi sisteminin belli başlı etki grupları arasında yer alan lobi faaliyetleri kanun yapıcıları (yasama) etkilemenin yanı sıra kanun uygulayıcısı

konumundaki yürütme organının faaliyetlerini de dolaylı ya da dolaysız yoldan etkileyebilmektedir (Marrar, 2008: 11). Medya ise birey ve dış politika karar alıcıları arasındaki iletişim kaynağı olma özelliğinden dolayı dolaylı bir etkiye sahip unsur olarak dikkat çekmektedir. Bu anlamda dolaylı etkisinin en önemli sonuçlarından birisi kamuoyu oluşturabilmesidir (Karadoğan, 1996: 54). Medyanın, ABD’de yönetim ve toplum arasındaki bilgi akışında önemli bir yere sahip olması nedeniyle medya dış politika kararlarını etkileyebilmektedir. Bir diğer etki grubu, siyasi partiler, dernekler, vakıflar, sendikalar gibi baskı gruplarıdır. Siyasetin hem çatışma hem de uzlaşma yönü hesaba katıldığında, etki grupları, iktidarın ve karar vericilerin temsil ettiği kitlelerin bazen geçici bazen kalıcı nitelikteki faaliyetleri ile etkin bir siyasal ve yönetsel katılım gerçekleştirmelerine aracılık etmektedirler (Acar, 2019: 236).

ABD İstihbarat Topluluğu

ABD istihbarat topluluğu, birçok ülkeden farklı olarak her biri farklı yetki ve görev alanlarıyla sınırlandırılmış şekilde kurulan on altı birim ve bir tane de çatı organizasyondan oluşmaktadır. ABD istihbaratının ana görevi iç ve dış istihbaratı toplamak, analiz etmek ve bunları siyasi liderlerin kullanımı için dağıtarak onların ülkenin güvende olması adına karar verme aşamasında bilgisel donanımına sahip olmalarını sağlamaktır (www.intelligence.gov, 2020). ABD istihbarat topluluğunun bünyesinde istihbarat ve politika yapımcılar arasındaki ilişkinin yörüngesi ve sonuçları açısından istihbarat topluluğunun betimlenmesi istihbarat başarılarını/başarısızlıklarını anlamak bağlamında gerekli görülmektedir.

İstihbarat topluluğunun yapısal ve sistemsel dönüşümleri belirli siyasi olaylar, başarısızlıklar ve teknolojik gelişmeler neticesinde yenilenen bir devrim tarihi içerisinde yer almaktadır. Özellikle istihbarat topluluğunun ABD’de belirli siyasi kırılmalar çerçevesinde kurulmuş olmasının yanında siyasi ihtiyaçlar ve teknoloji uyumu bağlamında oluşturulan bir yapılanma süreci içinde olduğu görülmektedir (Sayle, 1986: 1). Bu çalışmada ABD istihbarat

teşkilatlanmasının tarihsel olarak üç ana dönem altında incelenebileceği önerilmektedir:

- Kuruluş Dönemi (1945'e kadar)
- Uzmanlaşma Dönemi (1945-2001)
- Modern Dönem (2001 Sonrası)

Bu dönemler ABD istihbarat topluluğunun nasıl bir değişim geçirdiğini ve hangi merhalelerden geçerek bu zamana kadar geldiğini anlatmaktadır. 1945'e kadar olan kuruluş döneminde iç ve dış istihbaratın büyük çoğunluğunun tek bir istihbarat biriminde toplanmasıyla oluşan tekil bir istihbarat kurumsallaşmasından ve temelde askeri istihbarat odaklı bir yapıdan söz etmek mümkündür. Özetle bu dönemde daha sade bir istihbarat teşkilatlanma yapısı görülmektedir. Uzmanlaşma dönemi, 2. Dünya Savaşı'nın sonu ve 11 Eylül Terör Saldırılarına kadar uzanan dönemi kapsamaktadır. ABD istihbaratı, 2. Dünya Savaşı tecrübesi, yaşanan istihbarat başarısızlıkları ve ABD'nin oluşmakta olan yeni uluslararası politikada kendisine biçtiği yeni rol kapsamında yeniden yapılandırılmıştır. Uzmanlaşma dönemi istihbarat topluluğunun fonksiyonel görev dağılımı ilkesiyle ayrılmış birimler şeklinde yapılandığı dönemi ihtiva etmektedir. Çeşitli kurumlar ve bakanlıklar bünyesinde fonksiyonel görev dağılımı ilkesi ile oluşturulmuş istihbarat topluluğundaki teşkilatların iç ve dış istihbarat olarak ayrıldığı ve bu silsileye teknik ve askeri istihbaratların eklendiği görülmektedir. Bu dönemin esas niteliği, her bir istihbarat teşkilatının belirli alanlarda uzmanlaşmış olmasıdır.

Modern dönem, hem 2001 sonrası yeniden yapılanma hem küreselleşmenin bir getirisi olarak bilginin yayılım hızının kontrol edilmesi ve istihbarat olaylarına bütüncül bakılması bağlamında incelenmektedir. Modern dönemin en önemli özelliklerinden biri olan uluslararası düzenin ve ilişkilerin çok çabuk kabuk değiştirdiği aksiyomu, dönemin istihbarat teşkilatlarına bütüncül bakılması zorunluluğunu ortaya çıkarmış bir olgudur. Bu durumu Hook ve Spainer (2018: 282) istihbarat reformlarının önündeki en önemli

engelin Federal Soruşturma Bürosu (FBI) ve Merkezi İstihbarat Teşkilatı (CIA)'nın da içerisinde olduğu 16 istihbarat biriminin farklı konularda faaliyet gösterdiğini ve aralarında sağlıklı iletişimin ve bütünlüğün kurulamadığını dile getirerek vurgulamaktadır. Modern dönem, terör saldırılarının sonrasında istihbarat başarısızlığının yol açtığı, özellikle eşgüdüm ve bütüncül bakma eksikliğinden dolayı, bir teşkilatlanma reformunun zorunluluğunun ortaya çıktığı olaylar silsilesini işaret etmektedir. Ayrıca Borch (2003: 845), 11 Eylül saldırılarını ve Pearl Harbor olayını istihbarat başarısızlığı konusunda aynı düzlemde olduklarını söylemekte ve eşgüdüm mekanizmasının yeterli düzeyde çalışmamasını sebep olarak göstermektedir. Bu dönemde, istihbarat topluluğu içindeki eşgüdüm sorununun çözülebilmesi için çatı organizasyona ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Bu bağlamda Ulusal İstihbarat Direktörlüğü (Director of National Intelligence) istihbarata bütüncül bir bakış getirmesi ve ABD istihbarat topluluğundaki koordinasyonu sağlaması amacıyla kurulmuştur (www.dni.gov, 2020).

Mevcut durum itibarıyla fonksiyonel görev dağılımı ilkesine ek olarak eşgüdüm ve bütüncül bakış prensiplerini de işleyişine dâhil etmeye çalışan ABD istihbarat topluluğu, ülkenin ulusal güvenliğine, dış politika yapımına ve dış ilişkilere yardımcı olmak anlamında istihbari faaliyetlerin fayda sağlaması açısından kurulmuş çeşitli birimleri ifade etmektedir. ABD istihbarat topluluğu yapılanmasında bakanlıklara bağlı olan istihbarat teşkilatlarının birçoğu Savunma Bakanlığına bağlıdır ve herhangi bir bakanlığa bağlı olmadan başkana bağlı olan Merkezi İstihbarat Teşkilatı (CIA)'dır. İstihbarat hizmeti sunan teşkilatlar içinde dış politika ile yakından ilişkisi olan kuruluşların başında CIA, Federal Soruşturma Bürosu (FBI), Ulusal Güvenlik Teşkilatı (NSA), Savunma İstihbarat Teşkilatı (DIA) ve Ulusal İstihbarat Direktörlüğü (DNI) gelmektedir.

Merkezi İstihbarat Teşkilatı (CIA), 1947 yılında Başkan Truman döneminde kurulmuş olup ABD'nin karar alma mekanizması için gerekli olabilecek dış kaynaklı bilgilerin elde edilmesi ve analizinden sorumludur. Dış politika karar alma sürecinin en önemli

aktörlerinden olan teşkilat, doğrudan başkana sorumludur. Federal Soruşturma Bürosu (FBI), Adalet Bakanlığı bünyesinde faaliyetlerini sürdüren iç güvenlik ve istihbaratından sorumlu birimdir. FBI'ın sorumlu olduğu alanlar arasında kontra-terör, istihbarata karşı koyma, siber suçlar, vatandaşlık haklarının korunması ve karşı istihbarat faaliyetleri yer almaktadır. Dış politika açısından önemi ise kontra-espiyonaj ve kontra-terör sorumlulukları bakımından öne çıkmaktadır. Ulusal Güvenlik Teşkilatı (NSA), Savunma Bakanlığına bağlı olarak çalışmakta ve topluluğun en fazla hacimde ve alanda istihbarat toplayan birimi olarak dikkat çekmektedir (Dumbrell, 1997: 89). Dış politika açısından askerî operasyonlarda bilginin emniyeti ve sinyal istihbaratı anlamında katkı sağlamaktadır (Haddow, Bullock vd., 2011: 217). Savunma İstihbarat Teşkilatı (DIA), Savunma Bakanlığına bağlı olarak faaliyet göstermekte ve özellikle NATO müttefikleriyle askeri istihbarat bilgilerini paylaşmada görevli olmasıyla önemi haizdir. Ulusal İstihbarat Direktörlüğü (DNI), gerek uhdesinde barındırdığı görevler gerek danışmanlığını yaptığı kurumlar bakımından dış politika karar mekanizmasının şekillenmesinde rol oynayan en etkili aktörlerden biridir. On altı üyeli ABD istihbarat teşkilatının çatısını oluşturan DNI, koordinasyon ve eşgüdüm sorumluluklarıyla organizasyona bütüncül bakışı getirmektedir (Graves, 2013: 134).

Vaka Analizleri Çerçevesinde ABD İstihbarat Topluluğu - Dış Politika İlişkisi

Tarihsel gelişimi itibarıyla çeşitli tecrübeler neticesinde tekrar tekrar yapılanan ABD istihbarat topluluğu mevcut durum itibarıyla fonksiyonel görev dağılımı, iş bölümü çerçevesinde uzmanlaşma, yoğunlaştırılmış eşgüdüm ve bütüncül bakış ilkeleri üzerine inşa edilmiştir. Bu anlamda sorumluluk alanı itibarıyla dış politikayla ilişkili birimlerin dış politika karar alım süreçlerinde rol üstlenmeleri söz konusudur. Bu bölümde, istihbarat topluluğu ve dış politika ilişkisinin nasıl bir düzlemde yürüdüğü örnek olaylar üzerinden incelenmekte ve vaka analizlerinin karşılaştırılması

neticesinde belirli sonuçlara ulaşılmaya çalışılmaktadır. Bu kapsamda seçilen olaylar Küba Füze Krizi, Vietnam Savaşı, Körfez Savaşı ve Irak Müdahalesidir. Bu vakaların analiz amacıyla seçilmesinin sebebi ABD dış politikası ve istihbarat topluluğu arasındaki ilişkinin yörüngesini ve unsurlarını somut örnekler dâhilinde farklı boyutlarıyla gösteriyor olmasıdır.

Küba Füze Krizi (1962)

ABD ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) arasında nükleer silahlar bağlamında gerilime sebep olan ve tarafları savaşın eşiğine getiren siyasi bir bunalımdır. ABD'nin Türkiye ve İtalya'ya yerleştirdiği füzelere karşılık SSCB'nin ABD'nin hemen yanı başında bir ülke olan Küba'ya balistik füzeleri konuşlandırmasıyla gerginlik artmıştır. Küba Füze Krizi'nin ABD dış politikası açısından füzeler konusunda alınan istihbarat öncesi ve sonrası olarak değerlendirilmesi istihbarat ve dış politika açısından büyük önem arz etmektedir. NSA'nın U2 casus uçakları vasıtasıyla edindiği fotoğrafları başkana sunması ABD'nin karşı bir hamle geliştirmesinde dönüm noktası olmuştur (www.nsa.gov, 2020).

Küba Füze Krizi'ndeki istihbarat olgusu incelenirken karşılaşılan en önemli unsurların başında toplama konusunda kısmî bir başarısızlığın olduğu görülmektedir. Diğer bir deyişle füzelerin konuşlandırılmasından sonra bilgi akışının sağlanması dış politika etkinliğinin başarı katsayısını düşürmüştür. Kriz, istihbarat başarısızlıklarının en önemli örneklerinden birisi olarak gösterilmektedir. Ayrıca analizlerde istihbaratın sadece bilgi aktarımı boyutunun üzerinde durulması da dikkat çekmektedir. Bu durumu Morin (2011: 23), Küba Füze Krizi'ndeki istihbaratın rolüne bakıldığında dış politika karar alıcılarına sadece bilgi aktarımı şeklinde olduğunu, ancak bunda başarısız olduğunu ve istihbarat birimlerinin görevlerinin karar alıcılara sadece bilgi aktarımı şeklinde olması gerektiği söylemlerinin güçlenmesine sebep olduğu bağlamında irdelemektedir. Küba Füze Krizi'nin ABD dış politikası açısından öneminin bilgi aktarımı çerçevesinde ilerlemesi gerektiği

doğrultusunda oluştuğunu söylemek mümkündür. Kriz istihbarat başarısızlığı açısından değerlendirildiğinde ise Rus füzelerinin ABD'nin hemen yanındaki bir ülkeye yerleştirilmesinin önceden haber alınmaması açısından değerlendiren Garthoff (2008: 18), olayın ABD istihbaratının toplama, analiz ve tahmini değerlendirmeler çerçevesinde gerçekleştirilmesi boyutuna vurgu yapmaktadır. İstihbarat ve dış politika ilişkisinde bilgi aktarımı olmadığı durumlarda istihbarat toplama başarısızlığının krizin büyümesine sebep olduğu görülmüştür.

İstihbaratın karar alma mekanizmasına sağlayacağı bilgi akışındaki verimsizliğinden kaynaklanan olaylar silsilesi sonucunda, uzlaşya varılabilmesi adına ABD Türkiye'deki füzelerini kaldırmak zorunda kalmıştır. Bu da bilgi aktarımında yaşanan eksikliğin dış politikadaki somut olumsuz yansımasıdır. Bununla birlikte füzelerin konuşlandırıldığı istihbaratının alınmasından sonra karar alma merkezi-istihbarat topluluğu arasındaki etkili eşgüdüm ve koordinasyon SSCB ile yürütülen diplomatik görüşmelerde avantaj sağlamış ve SSCB de Küba'daki füzeleri kaldırmıştır. Diğer bir ifadeyle, Küba Füze Krizi'nin çözümünde rol oynayan unsurlar, dış politika karar alma mekanizmasının aktörleri ve istihbarat topluluğu uyumunun aksiyonları anlamında, özellikle istihbarat topluluğunun rolünün saf bir şekilde bilgi aktarımı olması bağlamında önemli argümanlar barındırmaktadır (Wirtz, 2008: 120). Böylelikle, Küba Füze Krizi, istihbarat ve dış politika karar merkezinin arasındaki eşgüdüm ve koordinasyonun önemini vurgulayan bir vaka olarak da kendini göstermektedir.

Vietnam Savaşı (1963-1973)

Soğuk Savaş döneminin en önemli mücadele alanları arasında yer alan Vietnam, ABD ve komünist bloğun arasında süregiden mücadele kapanına sıkışmış diğer ülkeler ile karşılaştırıldığında bu ülkelerin hiçbirinin Vietnam'ın çektiği acıları çekmemesi açısından önemli bir yere sahiptir (Hook ve Spainer. 2018: 92). İstihbarat topluluğunun Vietnam'daki rolüne bakıldığında karar alma mekanizması ve

istihbarat arasındaki kopukluktan bahsedilmektedir. Özellikle CIA, Vietnam krizinde ordu ve Beyaz Saray arasında kalmıştır. Başkan Johnson'ın iyi karşılamadığı CIA tarafından rapor edilen Güney Vietnam'daki durum karar alma süreçlerinde dikkate alınmamıştır. Bu nedenle Vietnam'daki atmosferin ABD adına kötümser olduğunu dillendiren CIA raporları politika yapım sürecinde etkili olmamıştır (Anderson, 2002: 106).

Vietnam Savaşı örneğinde görüldüğü gibi karar alma mercileri ve istihbarat kurumları arasındaki iletişimsizlik, dış politikada ABD açısından olumsuz sonuçlarıyla örnek vaka olmuştur. Küba Füze Krizi'nde bilgi edinme ve değerlendirme konusundaki başarı-sızlığın aksine istihbarat topluluğu Vietnam olayında durumu isabetli değerlendirmekte başarılı olmuş; ancak değerlendirmeleri dikkate alınmadığı için istihbarat dış politika etkinliğini sağlamada başarısız olmuştur. İstihbarat kurumlarının verilerine rağmen yürütmenin bunları dikkate almaması ve ABD açısından Vietnam'da oluşan olumsuz durum neticesinde oluşan siyasi atmosfer, istihbarat topluluğunun dış politika karar alma faaliyetleri içerisindeki önemini arttırmaya sebep olmuştur (Ford, 2011: 81-82).

Sonuç itibarıyla, Vietnam tecrübesi, ABD istihbarat topluluğu ve karar alma mekanizmasının arasında var olan eşgüdüm ve koordinasyon eksikliği anlamında incelenmektedir. Burada dış politika etkinliğinin sağlanamamasının en önemli sebeplerinden birisi başkanın istihbarat topluluğundan gelen bilgi akışını dikkate almayarak dış politika denklemini kurmasıdır. Vietnam Savaşı, ABD istihbarat topluluğu ve dış politika ilişkisi açısından karar alma mekanizması-istihbarat uyumunun önemine vurgu yapmaktadır. Vietnam krizi, istihbarat-dış politika etkinliğinin sağlanamaması açısından istihbarat-karar alma mekanizması arasındaki uyumsuzluğun en önemli somut örneği olmuştur.

Körfez Savaşı (1990-1991)

2 Ağustos 1990'da Irak'ın Kuveyt'i işgal etmesiyle başlayan kriz, ABD liderliğindeki uluslararası koalisyonun Irak'a müdahalesiyle devam

eden askerî operasyonların bütünüdür. Körfez Savaşı'nda istihbarat sağlanması açısından etkili olan en önemli teşkilatların CIA, DIA ve NSA olduğu görülmektedir ve 1990-1991 yıllarındaki Irak işgali sırasında istihbarat operasyonları anlamında CENTCOM ve istihbarat topluluğu arasındaki koordinasyon ve eşgüdümü sağlamak için Pentagon'da Ulusal Müşterek İstihbarat Merkezi (National Joint Intelligence Center - NJIC) kurulmuştur (www.cia.gov, 2020).

CIA ve askerî operasyon birimlerinin Çöl Fırtınası Harekâtı (Operation Desert Storm) ve Çöl Kalkanı Harekâtındaki (Operation Desert Shield) istihbarat bilgi akışının sağlanmasından sorumlu olan NJIC'in önemi büyüktür. NJIC içinde ABD Genelkurmay Başkanlığı, NSA, DIA ve diğer istihbarat teşkilatlarından temsilciler bulunmaktaydı; fakat CIA ilk başta NJIC içinde olmayı kabul etmese de sonradan bu topluluğa katılmıştır (Specter, 1998: 30). Fakat CIA, faaliyetlerini Pentagon yerine Langley'deki karargâhından yönetmeyi tercih etmiştir (cia.gov, 2020). Bu durum operasyonların müşterek bir şekilde yürütülmesinin yerine ayrı bir şekilde yürütülmesine sebebiyet vererek istihbarat topluluğu içerisinde koordinasyon ve eşgüdüm eksikliğini ortaya çıkarmıştır (Quinn, 2014).

Karar alıcılar açısından önemli olan istihbaratta koordinasyon eksikliği istihbarat başarısızlığının ana sebepleri arasında yer almaktadır; fakat istihbarat topluluğu içindeki iletişim ve eşgüdüm eksikliğinin bu vaka özelinde dış politikada olumsuz etkisinin olmadığı görülmektedir. Aksine düzenlenen operasyonlar kısa sürede sonuç vermiş ve Irak, Kuveyt'i ilhak kararını kaldırmak ve tazminat ödemek başta olmak üzere bütün şartları kabul etmek zorunda kalmıştır (Duman, 2017: 2). Savaş sırasında CIA'in Amerikan ordusuna hem operasyonel destek hem istihbarat desteği vermesi Körfez Savaşı'nın sonucunu etkileyen en önemli unsurlardan biridir ve bunu haritaları, fotoğrafları, düşman askerlerin izlediği yolları askeri birimlere vererek yapmıştır (CIA, 2020).

ABD bu vakada istihbarat topluluğu içinde olan eşgüdüm problemini, istihbarat teşkilatı-başkan arasında kurulan yoğun eşgüdümle aşmıştır. CIA'in karar alma mekanizmasında başkana

bağlı bir kurum olması ve bilgi akışının sorunsuz sağlanmasından dolayı askeri başarıdan söz etmek mümkündür. Diğer bir ifadeyle Vietnam'daki durumun tersine karar alma mekanizması ve CIA arasındaki bilgi akışının tam olması olumsuz sonucu engellemiştir. CIA ile karar alma ve askerî birimler arasındaki sağlıklı bağlantı, ABD açısından dış politika etkinliğinin sağlanmasına sebep olmuştur. Ancak bu *ad-hoc* çözüm, ABD istihbarat topluluğu içindeki eşgüdüm ve koordinasyon eksikliğine kalıcı bir çözüm olamamış ve bu durum ABD istihbarat teşkilatları yapısı bağlamında 2000'li yılların en önemli gündemini oluşturacaktır.

Irak Müdahalesi (2003)

2003'te ABD ve İngiltere liderliğindeki koalisyon güçlerinin Irak'ı işgaliyle sonuçlanan savaştır. Savaşın öncesinde ABD ve İngiltere Irak'ta kitle imha silahlarının bulunduğunu iddia etmiş ve bunun birçok ülkenin güvenliğini tehdit ettiği gerekçesiyle bir kamuoyu oluşturmuştur. Kitle imha silahlarının varlığının yanında, Irak Hükümetinin El-Kaide'ye yardım ettiği iddiası müdahalenin diğer gerekçesi olarak sunulmuştur (Shrader, 2006).

Goldman (2014: 304), Bush Yönetiminin Irak işgali hakkında ısrarlı olduğunu, Irak'taki sorunun çözümü için Colin Powell'ın Birleşmiş Milletler (BM)'i işaret ettiğini ve Powell'ın BM'de hararetli bir şekilde savunduğu Irak'taki kitle imha silahları konusunun bir kurgu olduğunu dile getirmektedir. İşgalden sonraki dönemde Irak'ta kitle imha silahlarının mevcudiyetini kanıtlayacak bulgulara ulaşılamasa da işgalin gerekçesi bahse konu kurguyla mümkün hale gelmiştir. ABD'nin girişimleri, BM Güvenlik Kurulu'nun 1444 sayılı kararıyla bölgede uluslararası barışı ve güvenliği tesis etmek amacıyla müdahalenin önünü açmıştır (Lerner, 2004: 164). Bahsedildiği üzere, müdahalenin en büyük gerekçelerinden birisi Irak'ın elinde bulunduğu iddia edilen kitle imha silahları olarak kayıtlarda bulunmaktadır. Fakat ABD'nin iddia ettiği kitle imha silahlarına dair bir kanıt yoktur (Chilcot, 2016: 42). İstihbarat-dış politika ilişkisine Chilcot dikkat çekmekte ve ABD Yönetiminin Irak'ı işgal etme konusunda zaten kararlı olduğunu, planların hazırlan-

diğını, ancak bunları destekleyecek raporlara ihtiyaç duyulduğunu ve bu ihtiyacı da CIA'in Bush Yönetimi'nin direktifleri doğrultusunda hazırladığını iddia etmektedir (Chilcot, 2016: 47). Bu anlatılan silsilede ABD Başkanı ve CIA'in ortaklaşa yaptığı bir hamle görülmektedir. Siyaset ve istihbarat topluluğunun arasındaki uyumun profesyonellik sınırını aştığında ortaya çıkan durumun istihbaratın siyasallaşmasına sebep olduğu görülmektedir.

Askerî operasyonlara girilmesi için gereken nedenin CIA tarafından oluşturulması ve istihbarat-karar alma mekanizması arasındaki eşgüdüm ve koordinasyonun sağlıklı olması argümanları ile Irak Müdahalesi olayının önemi vurgulanmaktadır. Irak'ta kitle imha silahlarının bulunup bulunmadığı hakkındaki istihbarat manipüle edilmiştir (Prados, 2007). 11 Eylül saldırılarından sonra ABD istihbarat teşkilatının terörle mücadele görevini eline aldığı hızla cevaplara duyulan ihtiyaç ve sağlam delillerin yokluğu birleşince durum, istihbaratın siyasallaşması açısından kötüleşmiştir. Irak Müdahalesinin sebepleri bağlamında karar alma mekanizması-istihbarat ilişkisinin profesyonel birlikteliğin ötesine geçerek istihbarat topluluğunun siyasallaşması çerçevesinde bu olay örnek teşkil etmektedir.

Sonuç: İstihbarat Topluluğu ve Dış Politika Panoraması

Çalışmanın konusunu ABD istihbarat topluluğu ve dış politika ilişkisi oluşturmaktadır. Çalışmada istihbaratın tanımı değişen uluslararası ilişkiler düzeni bağlamında yapılarak dış politikanın tanımı ve aktörlerine değinilmiştir. Sonrasında istihbarat ve dış politika ilişkisi, ABD özelinde seçilen vaka analizleri üzerinden gerçekleştirilmiş olup istihbarat topluluğu ve dış politika ilişkisinin nasıl bir düzlemde yürüdüğü hakkında vaka analizlerinin karşılaştırılması neticesinde belirli sonuçlara ulaşılmaya çalışılmıştır. Sonuç olarak, istihbarat ve dış politika unsurları birbirlerini destekler ve iki yönlü etkileşim içinde olan olgular olarak kendini göstermektedir.

Öncelikle ABD istihbarat topluluğunun tarihsel analizi neticesinde istihbarat topluluğunun değişimlerinin kuruluş dönemi,

uzmanlaşma dönemi ve modern dönem olarak üç merhalede incelenebileceği açıklanmıştır. Özellikle uzmanlaşma dönemi ile ABD istihbarat topluluğu içindeki paydaşlar fonksiyonel görev dağılımı ilkesi ile kurumsallaşmış; akabindeki modern dönemde istihbarat topluluğuna eşgüdüm ve bütüncül bakış ilkelerinin benimsenmesine yönelik adımlar atılmıştır. Bu tarihsel süreç içinde reformlar ve olaylardan çıkarılan tecrübeler sonucunda oluşagelen istihbarat topluluğu teşkilatlanması ABD istihbarat teşkilatının dinamik yapısını oluşturmaktadır.

Dış politika karar alma mekanizmalarının işlerliği anlamında istihbarat faaliyetleri yardımcı konumda olup yadsınamaz katkılar sunmaktadır. Bu sebeple istihbarat topluluğu dış politika karar alma süreçlerinde her zaman önemli derecede bir etkiye sahiptir. İstihbarat ve dış politika ilişkisine bakıldığında ABD’de istihbarat topluluğunun teşkilatlanmasının fonksiyonel görev dağılımı ve eşgüdüm ilkeleri gereği oluşturulması dış politika etkinliğini sağlayabilme bağlamında önemli girdileri sunması açısından önemlidir.

Vaka analizlerinin neticesinde üzerinde durulduğu gibi dış politika ve istihbarat topluluğu arasındaki ilişkide en önemli faktörlerden birisi istihbaratın karar alma mekanizmasında rol alıp almadığıdır. Bu ilişkinin temel ilkelerini karşılıklı etkileşim unsuru açısından incelemek mümkündür. Karşılıklı etkileşimin olumlu ve olumsuz manadaki somut örnekleri hem istihbarat topluluğunun tarihsel süreç içindeki değişiminde hem vaka analizlerinde görülmektedir. Küba Füze Krizi’nde istihbarat topluluğunun dış politikanın gidişatına etkisini karar alma mekanizmasına katılma öncesi ve sonrası olarak ikiye ayırmak mümkündür. Haber toplamadaki başarısızlığa rağmen karar alma mekanizmasına dâhil olduğu andan itibaren başkan ve istihbarat topluluğu etkileşiminin sağlanmasıyla, dış politika etkinliği anlamında önemli ve başarılı sonuçların elde edildiği görülmektedir. Vietnam Savaşı’ndaki istihbari bilgilerin karar alma mekanizmasında etkisiz kalmasıyla dış politika etkinliğinin sağlanamadığı ortaya çıkmaktadır. Vietnam örneği karar alma mekanizması-istihbarat topluluğu arasındaki

eşgüdüm ve koordinasyon eksikliğinin sonucunda elde edilen başarısız dış politika olay incelemesi olarak çalışmada yer edinmiştir. Körfez Savaşı'nda istihbarat topluluğunun kendi içerisinde eşgüdüm ve koordinasyon sağlanamamasına rağmen başkan ve CIA arasındaki etkin ilişkinin karar alma mekanizmasına olumlu yansıdığı gözlemlenmiştir. Diğer bir ifadeyle Körfez Savaşı örneğinde karar alma mekanizması ve istihbarat arasındaki koordinasyonun sağlanmasıyla, topluluk içi eşgüdüm eksikliği sorunu bertaraf edilmiştir. Irak Müdahalesindeki durum ise istihbarat ve karar alma mekanizması ilişkisinin, profesyonel işbirliğinden ayrı bir şekilde yoğunlaşmasının istihbarat topluluğunun siyasallaşması problemini ortaya çıkardığını göstermiştir.

Vaka incelemelerinde dikkat çeken bir unsur da her ne kadar ABD istihbarat topluluğu çoğulcu bir yapıda olsa da diğer teşkilatlara nazaran CIA'in genellikle dış politika karar alma süreçlerinde ayırt edici yerinin olduğudur. Bu anlamda gerek sorumlu olduğu makam gerek fonksiyon ve yetkileri bakımından CIA'yi dış politika bağlamında ABD istihbarat topluluğu içerisinde ayırmak mümkündür. ABD istihbarat topluluğundaki diğer kurumlardan belirli noktalarda ayrılan CIA, ABD istihbarat topluluğunun merkezinde yer alan ve sadece dış istihbarattan sorumlu bir kurumdur. Bu çerçevede CIA Başkanı, ABD Başkanının hem istihbarat danışmanı olarak görev yapmakta hem operasyonlar ve istihbarat gereksinimleri hakkında başkana bilgi vermektedir. Özellikle dış operasyonlar anlamında büyük yetki ve sorumluluğa sahip olan kurum birçok kereler dış politika karar alma mekanizmasında önemli rol oynamıştır.

Kaynakça

"ABD İstihbarat Teşkilatı Tarihi".

<https://www.intelligence.gov/mission#history>. (Erişim: 23.01.2020)

"ABD'nin 'Savaş İlanı' Süreci Nasıl İşler?". *Amerikanın Sesi*, 11.01.2020,

<https://www.amerikaninsesi.com/a/amerikanin-savas-ilan-etme-sureci-nasil-isler/5241476.html> (Erişim: 23.01.2020)

- Acar, E. (2019). "Katılımcı Demokrasilerde Baskı Gruplarının İşlev ve Yöntemleri". *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (61): 235-249.
- Ambrose, S. E. (1991). "The President and Foreign Policy". *Foreign Affairs*, 70(5): 120-137.
- Anderson, D. L. (2002). *The Columbia Guide to the Vietnam War*. New York: Columbia University Press.
- Ari, T. (2014). *Uluslararası İlişkiler Teorileri*. 8. Baskı. İstanbul: Marmara Kitap Merkezi.
- Borch, L. F. (2003). "Comparing Pearl Harbor and 9/11: Intelligence Failure? American Unpreparedness? Military Responsibility?". *The Journal of Military History*, 67(3): 845-860.
- Breuning, M. (2007). *Foreign Policy Analysis: A Comparative Introduction*. New York: Palgrave Macmillan
- Chilcot, J. (2016). *The Iraq Inquiry, Committee of Privy Counsellors*. <https://www.gov.uk/government/publications/the-report-of-the-iraq-inquiry> (Erişim: 23.01.2020)
- CIA Kütüphanesi. (2020). *CIA Support to the US Military During the Persian Gulf War*. <https://www.cia.gov/library/reports/general-reports-1/gulfwar/061997/support.htm> (Erişim: 23.01.2020)
- DNI, (2020). *Who We Are*. <https://www.dni.gov/index.php/who-we-are/organizations> (Erişim: 23.01.2020)
- Duman, Ç. (2017). *1. Körfez Savaşı*. TASAM, https://tasam.org/tr-TR/Icerik/40063/1_korfez_savasi (Erişim: 23.01.2020)
- Dumbrell, J., (1997). *The Making of US Foreign Policy*. 2. Baskı, Manchester: Manchester University Press.
- Emeklier, B. (2017). "21. Yüzyılda Küresel Sistemin Yapısal Dönüşümü: Yeni Düzen Arayışının Temel Parametreleri". *Yüzüncüyıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(Özel Sayı-1): 56-63.
- Ford, H. F. (2011). *CIA and the Vietnam Policymakers: Three Episodes 1962-1968*. Londra: Military Bookshop.
- Friedman, J. ve Zeckhauser, R. (2012). "Assessing Uncertainty in Intelligence". *Routledge Intelligence and National Security*, 27(6): 824-847.
- Garthoff, R. L. (1998). "US Intelligence in the Cuban Missile Crisis". *Intelligence and National Security*, 13(3): 18-63.
- Goldman, J. (2014). *The War on Terror Encyclopedia: From the Rise of Al-Qaeda to 9/11 and Beyond*. Kaliforniya: ABC Clío.

- Graves, M. (2013). "FBI Historiography: From Leader to Organisation". *Intelligence Studies in Britain and the US: Historiography since 1945*. Christopher R. M. ve Christopher J. M. (Ed.), Edinburgh: Edinburg University Press.
- Haddow, G. D.; Bullock, J. A. vd. (2011). *Introduction to Emergency Management*. 4. Baskı. San Francisco: Butterworth-Heinemann.
- Herman, M. (1996). *Intelligence In Peace and War*. Cambridge: Cambridge University Press, The Royal Institute of International Affairs.
- Heywood, A. (2012). *Siyaset* (Çev. B. B. Özipek, B. Şahin vd.), İstanbul: Liberte Yayınları.
- Hook, S. W. ve Spainer, J. (2018). *Amerikan Dış Politikası: İkinci Dünya Savaşından Günümüze*. (Çev. Ö. Zihnioğlu), İstanbul: İnkılap Kitapevi.
- Ingram, S. M. (1998), The Role of US Intelligence in American Foreign Affairs in the Post Cold War Era. *McNair Scholars Journal*, 2(1): 38-45.
- Karadoğan, E. (1996). "Medya ve Dış Politika". *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (3): 53-57.
- Küçükylmaz, Y. O. (2019). "Ulusal Güvenlik Bağlamında İstihbarata Karşı Koymanın Önemi". *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6(8): 89-105.
- Lerner, K. L. (2004). Iraq War: Prelude to War (The International Debate Over the Use and Effectiveness of Weapons Inspections, *Encyclopedia of Espionage, Intelligence, and Security*, New York: Thomson Gale.
- Marrar, K. (2008). *The Arap Lobby and US Foreign Policy: The Two-State Solution*. Londra: Routledge Research in American Politics and Governance.
- McDowell, D. (2009). *Strategic Intelligence: A Handbook For Practitioners, Managers, and Users*. Gözden Geçirilmiş Baskı, Plymouth: The Scarecrow Press Inc.
- Mearsheimer, J. J. ve Walt, S. M. (2008). *The Israel Lobby and United States Foreign Policy*. 1. Baskı, New York: Farrar, Straus and Giroux.
- National Security Agency. (2020). *Cuban Missile Crisis*, http://www.nsa.gov/public_info/declass/cuban_missile_crisis/ (Erişim: 23.01.2020)
- Nye, J. S. ve Welch, D. (2011). *Küresel Çatışmayı ve İş Birliğini Anlamak*. (Çev. R. Akman). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Öztop, F. A. (2016). *Türk Dış Politikası Yapım Sürecinde Karar Birimlerinin Etkileri*. İstanbul: Gündoğan Yayınları.
- Prados, J. (2007). *The Record On Curveball: Declassified Documents and Key Participants Show the Importance of Phony Intelligence in the Origins of*

- the Iraq War*. National Security Archive, Electronic Briefing Book No:234, <https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB234/> (Erişim: 23.01.2020)
- Preston, T. J. (2010). *Leadership and Foreign Policy Analysis*. Oxford: Oxford Research Encyclopedia of International Studies
- Quinn, R. (2014). *Intelligence Center Provides Support to Desert Shield/Desert Storm*, https://www.army.mil/article/118182/intelligence_center_provides_support_to_desert_shielddesert_storm (Erişim Tarihi: 23.01.2020)
- Sanberk, Ö. (2005). "Türk Dış Politikasının Dayanakları". *TASAM Stratejik Öngörü Dergisi*, 2(5), https://tasam.org/tr-TR/Icerik/3118/turk_dis_politikasinin_dayanaklari (Erişim Tarihi: 23.01.2020)
- Sayle, E. (1986). "The Historical Underpinnings of the U.S. Intelligence Community". *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, 1(1): 1-27.
- Shrader, K. (2006). *New Intel Report Reignites Iraq Arms Fight*, <https://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/06/22/AR2006062201475.html> (Erişim Tarihi: 23.01.2020)
- Sönmezoğlu, F. (2014). *Dış Politika: Karşılaştırmalı Bir Bakış*. İstanbul: Der Yayınları.
- Specter, Alan, (1998). *Report of the Special Investigation Unit on Gulf War Illnesses, US Senate Committee on Veterans' Affairs*, <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=mdp.39015041995906&view=1up&seq=8> (Erişim: 23.01.2020)
- Warner, M. (2009). *National Intelligence Systems: Current Research and Future Prospects*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Wirtz, J. J. (1998). Organizing For Crisis Intelligence: Lessons From the Cuban Missile Crisis, *Intelligence and National Security*, 13(3): 120-149.